

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНІВ
з дисципліни
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ
ТА ВІЗУАЛЬНОЇ ПСИХОДІАГНОСТИКИ”
(для магістрів)**

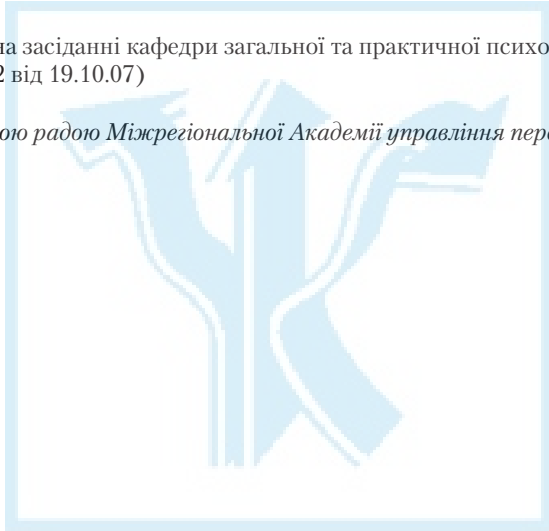
МАУП

Київ 2008

Підготовлено доцентом кафедри загальної та практичної психології
О. Л. Шопшею

Затверджено на засіданні кафедри загальної та практичної психології
(протокол № 2 від 19.10.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Шопша О. Л. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Актуальні проблеми загальної та візуальної психодіагностики” (для магістрів). – К.: МАУП, 2008. – 27 с.

Методичні матеріали містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст самостійної роботи з дисципліни “Актуальні проблеми загальної та візуальної психодіагностики”, питання і завдання для самоконтролю, творчі завдання та проблемні ситуації, теми рефератів, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методичні матеріали містять завдання для самостійної роботи студентів з курсу “Актуальні проблеми загальної та візуальної психодіагностики”, складені відповідно до програми вивчення дисципліни, які передбачають підготовку відповідей на контрольні питання та завдання, а також розв’язання проблемних ситуацій і творчих завдань.

Мета самостійної роботи — закріпити теоретичні знань студентів у межах програмового змісту дисципліни, розвиток у них умінь застосовувати ці знання при аналізі конкретних психологічних феноменів та ситуацій. Питання для самоконтролю передбачають активізацію у студентів знань тем курсу, вміння “прочитати” і зрозуміти людську психологію, не лише у діловому, а й в особистому житті. Творчі завдання передбачають розвиток умінь застосовувати набуті теоретичні знання для аналізу різноманітних теоретичних та конкретних прикладних проблем загальної та візуальної психодіагностики.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН дисципліни “АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА ВІЗУАЛЬНОЇ ПСИХОДІАГНОСТИКИ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми	Години
1	2	3
	Змістовий модуль I. Психодіагностика як наука і практична діяльність	
1	Теоретичні основи загальної психодіагностики	6
2	Основні методи психодіагностики	8
3	Особливості психодіагностичного процесу	6
4	Діагностика інтелекту та пізнавальної сфери особистості	10
5	Діагностика особистості та рис особистості	10
6	Діагностика мотиваційної сфери особистості	10
7	Діагностика індивідуальної свідомості та самосвідомості	10
8	Діагностика міжособистісних стосунків	8
9	Проблеми комп’ютеризації психологічних досліджень	4

1	2	3
	Змістовий модуль II. Візуальна психодіагностика як складова психодіагностики	
10	Використання візуальної психодіагностики у практиці ділової взаємодії	6
11	Типологічні особливості людей та їх зовнішні ознаки	6
12	Фізіогноміка як напрям візуальної психодіагностики	6
13	Рука людини як джерело знань у візуальній психодіагностиці	6
14	Мова рухів тіла та її діагностика практичним психологом	6
15	Графологія і пізнання особистості	6
Разом годин:108		

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ
ТА ВІЗУАЛЬНОЇ ПСИХОДІАГНОСТИКИ”

Змістовий модуль I. Психодіагностика як наука і практична діяльність

Тема 1. Теоретичні основи загальної психодіагностики

Визначення психодіагностики як науки. Предмет і завдання психодіагностики. Взаємозв'язок психодіагностики з іншими науками. Структура і стан сучасної психодіагностики.

Виникнення і етапи розвитку психодіагностики. Школи, напрями в психодіагностиці. Професійні та науково-популярні методики психодіагностики. Критерій об'єктивності в психодіагностиці. Професійно-етичні принципи в психодіагностиці.

Основні тенденції розвитку психодіагностики.

Методичні вказівки: при виконанні завдань студентам потрібно звернути увагу на те, яку роль відіграє психодіагностика як практична галузь знань, яка покликана створювати такі засоби дослідження, що необхідні для вирішення питань соціальної практики.

Слід ознайомитися зі специфікою предмета психодіагностики та простежити її взаємозв'язок з іншими галузями психологічної науки.

Словникова робота: діагностика, психодіагностика, діагностичні ознаки, діагностичні категорії, діагностичні фактори, загальна та професійна психодіагностика, діагностичний висновок, диференційна психологія, загальна психологія, психометрика, кореляційний експеримент.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Що є предметом психодіагностики? Які завдання вона розглядає?
2. Як психодіагностика пов'язана з іншими напрямками психологічних досліджень?
3. Що вивчає психодіагностика?
4. Який внесок у становлення психодіагностики зробили Ф. Гальтон, Дж. Кеттелл, А. Біне, Ч. Спірмен?
5. Що визначає структуру сучасної психодіагностики?
6. Як співвідносяться між собою психометрика, диференційна психологія та психодіагностика?
7. Сутність критерію об'єктивності.
8. Яких професійно-етичних принципів слід дотримуватися при проведенні психодіагностичних обстежень?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Психодіагностика як наука — це:
  - а) галузь загальної психології;
  - б) наука і практика встановлення психологічного діагнозу;
  - в) наука про встановлення психіатричного діагнозу;
  - г) практика встановлення психіатричного діагнозу;
  - д) практичний напрям у психології.
2. Проведіть діагностику типологічних особливостей у вашій групі, використовуючи опитувальник Г. Айзенка, опрацюйте та узагальніть результати і дайте інтерпретацію у письмовій формі.

Теми рефератів

1. Особливості реалізації психодіагностичної функції практичного психолога.
2. Проблеми використання психодіагностичної інформації.

Література: основна [6; 7; 16; 20; 35; 36; 38];
додаткова [1; 10; 12]

Тема 2. Основні методи психодіагностики

Поняття про “об’єктивний”, “суб’єктивний” та “проективний” підходи в психодіагностиці.

Класифікація психодіагностичних методик. Основи класифікації психодіагностичних процедур.

Вербальні та невербальні психодіагностичні методики: об’єктивні тести, стандартизовані самозвіти, проективні техніки, діагностичні психодіагностики, стандартизовані та експертні методики.

Методи тестів у психодіагностиці: теорія розвитку тестів. Допсихологічні тести. Розробка психологічних тестів. Тестологія і психодіагностична практика. Переваги та проблеми використання тестового методу в психодіагностиці.

Метод опитування, проективні методи психодіагностики, спостереження, соціометрія, експертне оцінювання та використання контент-аналізу в психодіагностичній практиці.

Методичні вказівки: студенти мають засвоїти основні психодіагностичні методи, які конкретизуються в трьох основних діагностичних підходах. Вони практично вичерпують усю різноманітність відомих методик, а також їх класифікацію, яка відображає зв’язок методів, з одного боку, з психічними властивостями, що діагностуються, а з іншого — з практичними завданнями, вербальні та невербальні психодіагностичні методики. Особливу увагу потрібно звернути на: *метод тестів, види тестів:* за спрямованістю, формою процедури дослідження, характером тестових завдань, часом виконання, валідності та стандартизації, визначення надійності; *метод опитування:* види опитування, форми запитань і прогнозування результатів, проблему вірогідності особистісних опитувальників, проективні методи, їх загальну характеристику, *основні різновиди проективних методик:* структурування, конструювання, інтерпретацію, доповнення, імпресію, катарсис, графічні, наукове спостереження, особливості, принципи використання, переваги та недоліки, класифікацію спостережень, етапи наукового спостереження, типові помилки в психологічному спостереженні.

Питання та творчі завдання за цією темою передбачають акцентування уваги студентів на принципових особливостях різних наукових методів дослідження в психології, їх різновидах; знаннях основних правил їх застосування, сильних та слабких сторін кожного з методів, можливостях їх подолання; вимогах, що пред’являються.

Словникова робота: метод, методика, апаратурні методики, конвент-аналіз, протокольний факт, анкета, рольова гра, якісний аналіз, інструментальні помилки, помилки психодіагноста, спостереження: пошукове, стандартизоване, аналітичне, протокол спостереження, експертні оцінки, надійність, валідність експертних оцінок; надійність тесту, помилка вимірювання, ретестова надійність, валідність тесту, критерій валідності, прогностична валідність, стандартизація тесту, виборка стандартизації, лінійна стандартизація, конверсійна таблиця, репрезентативність тестових норм, рестандартизація, критеріальні норми, ситуація клієнта, ситуація експертизи.

Питання і завдання для самоконтролю

1. У чому сутність психодіагностичного методу?
2. Чим методика відрізняється від методу?
3. На якій основі ґрунтується операціональна класифікація методик?
4. Які основні підходи розрізняють в психодіагностичному методі?
5. Які є підґрунтя для класифікації психодіагностичних методів?
6. Назвіть основні методи психодіагностики.
7. Які методи розрізняють за критерієм завершеності циклу психологічного дослідження?
8. У чому полягає відмінність формалізованих методик від малоформалізованих?
9. Які типи тестів, опитувальників, проєктивних методик ви знаєте?
10. Чим відрізняються об'єктивні тести від тестів-опитувальників?
11. Що спільного в процедурах стандартизованого спостереження і конвент-аналізу документів?
12. У чому виявляються недоліки і переваги використання тестів?
13. Назвіть основні психометричні властивості тестів, дайте визначення і характеристику.
14. Як співвідносяться надійність і валідність методики?
15. Назвіть види тестових завдань.
16. Яким чином здійснюється перевірка надійності і валідності тесту?
17. Як забезпечується вірогідність тестових даних ситуації клієнта і ситуації експертизи?

18. Чому наукова психодіагностика вимагає дотримання обов'язкових правил у процесі психодіагностичного обстеження? Назвіть послідовність проведення обстеження.
19. Які особливості застосування методу опитування в психодіагностичній практиці?
20. Назвіть види опитування.
21. Особливості використання проективного методу в психодіагностиці.
22. Які різновиди проективних методик ви знаєте? Дайте їх характеристику.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Класифікуйте відомі вам тести за п'ятьма ознаками. Заповніть таблицю і прокоментуйте свій варіант заповнення.

Вплив психодіагностики на результат дослідження	Предмет психодіагностики				
	здібності і психічні функції	особистісні риси	когнітивна організація та інші індивідуальні характеристики суб'єктивного досвіду	мотивація, відношення	характеристика спілкування, взаємодії
Мінімальний					
Середній					
Максимальний					

2. Дані відкритих опитувальників обчислюються за:

- а) підрахунком балів;
- б) обчисленням середнього значення;
- в) конвент-аналізом;
- г) факторним аналізом;
- д) кореляційним аналізом.

Теми рефератів

1. Контент-аналіз як психодіагностична процедура.
2. Графічні методи в психодіагностиці.

Література: основна [1; 5–7; 10; 11; 13; 16; 20; 27; 34; 38; 39];
додаткова [2; 4; 6; 11; 12; 14]

Тема 3. Особливості психодіагностичного процесу

Поняття психологічного діагнозу. Діагностичні ознаки (за Л. Виготським). Характеристика симптоматичного, типологічного, етіологічного діагнозів. Етапи психодіагностичного вивчення особистості.

Основні умови ефективного використання методів психодіагностики в діяльності практичного психолога. Критерії ефективності практичної роботи психодіагноста.

Методичні вказівки: в процесі самостійного вирішення завдань з даної теми студентам необхідно звернути увагу на поняття психологічного діагнозу як кінцевого результату діяльності психолога, поняття “діагнозу”, яке використовується в різних галузях науки і техніки й детерміновано завданнями розпізнання, встановлювання діагнозу на різних рівнях: симптоматичному або емпіричному, етіологічному та вищому рівні — типологічному. Також ознайомитися з етапами психодіагностичного вивчення особистості: етап збору даних, переробки та інтерпретації даних та етап прийняття рішення, умови ефективного використання методів психодіагностики.

Важливо встановити істотні особливості практичної роботи психодіагноста.

Словникова робота: психологічний діагноз, симптоматичний або емпіричний діагноз, етіологічний діагноз, типологічний діагноз, правила релевантності та інформованої згоди.

Питання і завдання для самоконтролю

1. У чому полягає поняття психологічного діагнозу?
2. Які види психологічного діагнозу ви знаєте? Дайте загальну характеристику.
3. У чому полягає схожість та відмінність медичного та психологічного діагнозів?
4. Які основні етапи психодіагностичного вивчення особистості? Схарактеризуйте їх.
5. У чому полягає зміст етапу збору діагностичних даних? Дайте характеристику.
6. Схарактеризуйте психологічний аналіз причин неправильного діагнозу.
7. Дайте характеристику основним умовам ефективного використання методів психодіагностики в діяльності практичного психолога.

8. Які критерії ефективності практичної роботи психодіагноста ви знаєте?
9. Які основні етичні аспекти психодіагностичного обстеження дорослих і дітей у різних психодіагностичних ситуаціях?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Проведіть діагностику оцінки суб'єктивного стану особистості на момент обстеження у вашій групі, використовуючи “САН”, опрацюйте та узагальніть результати і дайте інтерпретацію у письмовій формі.
2. Зберіть дані всієї групи і проранжируйте їх.

Теми рефератів

1. Проблеми ефективності діяльності психолога.
2. Особливості реалізації психодіагностичної функції практичного психолога.

Література: основна [6; 7; 11; 13; 16; 18; 23; 28; 38];
додаткова [1; 3; 5; 11]

Тема 4. Діагностика інтелекту та пізнавальної сфери особистості

Інтелект як категорія психодіагностики. Моделі інтелекту. Структура інтелекту. Фактори, що детермінують показники інтелекту. Методи діагностики інтелекту. Загальна характеристика методів діагностики пізнавальної сфери особистості.

Методичні вказівки: самостійна робота з цієї теми передбачає формування у студентів знань та вмінь особливостей дослідження інтелекту особистості. Особливу увагу потрібно звернути на теорії інтелекту, які включають багато різних концепцій: ієрархічні теорії структури інтелекту, моделі інтелекту Терстоуна, Гільфорда, Айзенка, Кеттелла, Стернбергера.

Словникова робота: інтелект, ієрархічна теорія інтелекту, групові фактори — плинний інтелект, кристалізований інтелект, генеральний фактор, вербальний інтелект, невербальний інтелект, загальний інтелект.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Назвіть основні підходи до визначення інтелекту. У чому їх сутність?
2. Розкрийте основні положення теорій структури інтелекту.

3. Які фактори впливають на вияви інтелекту?
4. У чому сутність біологічної моделі інтелектуального розвитку?
5. Як взаємопов'язані інтелект та особистісні особливості?
6. Дайте характеристику методів дослідження інтелекту.
7. Схарактеризуйте загальні особливості методів діагностики пізнавальних здібностей.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Проведіть діагностику структури інтелекту у вашій групі, використовуючи тест Амтхауера, опрацюйте та узагальніть результати і дайте інтерпретацію у письмовій формі.
2. Зберіть дані всієї групи і проранжируйте їх.

Теми рефератів

1. Діагностика інтелектуально-пізнавальної сфери особистості та профорієнтація.
2. Діагностика особливостей інтелектуальної сфери особистості.
Література: основна [4; 6; 7; 9; 13; 16; 17; 19; 20; 23; 26; 28; 31];
додаткова [4; 9; 13]

Тема 5. Діагностика особистості та рис особистості

Особистість як об'єкт психодіагностики.

Методи психодіагностики особистості. Особистісні опитувальники та їх класифікація. Теоретичні концепції особистості. Проблема вірогідності особистісних опитувальників.

Методичні вказівки: в процесі самостійного вирішення завдань з даної теми студентам потрібно звернути увагу на основні періоди дослідження особистості в процесі розвитку психологічного знання, вивчення основних теоретичних концепцій особистості та методик діагностики особистісних якостей.

Словникова робота: особистість, опитувальники: рис особистості, типологічні, мотивів, інтересів, цінностей, установок, факторні, емпіричні; конституціональні риси, індивідні риси, особистісні риси.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Назвіть основні періоди дослідження особистості та їх особливості.
2. Що таке риса особистості?
3. Які види рис вирізняють у психології?
4. Що таке тип особистості? У чому сутність типологічної діагностики?

5. Які ви знаєте типи особистісних опитувальників?
6. Схарактеризуйте основні методи дослідження особистості.
7. У чому виявляється взаємозв'язок теорії особистості і особистісних опитувальників?
8. У чому полягає проблема вірогідності особистісних опитувальників?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Проведіть діагностику рис особистості у вашій групі, використовуючи опитувальник 16 PF, опрацюйте та узагальніть результати і дайте інтерпретацію у письмовій формі.
2. Зберіть дані всієї групи і проаналізуйте їх.

Теми рефератів

1. Специфіка використання проєктивних методик у роботі практичного психолога.
2. Психологічна характеристика особистості в практиці добору кадрів.

Література: основна [2; 6; 7; 11; 16; 20; 25; 39];
додаткова [1; 7; 12]

Тема 6. Діагностика мотиваційної сфери особистості

Мотивація як об'єкт психологічної діагностики. Мотив і мотивація. Мотиви і потреби. Діагностика мотиваційної сфери особистості.

Методичні вказівки: самостійна робота з теми передбачає формування у студентів знань та вмінь особливостей дослідження мотиваційної сфери особистості.

Словникова робота: мотив, мотивація, потреба, узагальненість, індикатори мотивації.

Питання і завдання для самоконтролю

1. У чому виявляються особливості узагальнених мотивів. Чим вони відрізняються від конкретних?
2. Який взаємозв'язок між потребою, мотивом і мотивацією?
3. Назвіть основні сучасні теорії мотивації.
4. Назвіть основні індикатори мотивації.
5. Якими методами здійснюється діагностика мотивації сфери особистості?
6. Які недоліки та переваги методів діагностики мотивації сфери особистості?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Проведіть вимірювання мотивації досягнення у колективі, використовуючи тест-опитувальник А. Мехрабіана (модифікація М. Ш. Магамед-Емінова), опрацюйте та узагальніть результати і дайте інтерпретацію у письмовій формі.
2. Зберіть дані всієї групи і проранжируйте їх.
3. Визначте сумарні бали, відповідні трьом рівням вираження: високому, середньому, низькому.
4. Дайте інтерпретацію індивідуальним результатам відповідно до змісту поняття “мотивація досягнення”.

Теми рефератів

1. Специфіка дослідження морально-етичної сфери особистості.
2. Особливості дослідження вольової сфери особистості.

Література: основна [1; 2; 4; 6; 8; 12; 13; 17; 20; 32];
додаткова [2; 8; 14]

Тема 7. Діагностика індивідуальної свідомості та самосвідомості

Свідомість та самосвідомість як об'єкт психодіагностики. Проблеми вивчення свідомості та самосвідомості. Поняття особистісного конструкту та теорія конструкту. Методи психодіагностики індивідуальної свідомості та самосвідомості.

Методичні вказівки: відповіді на поставлені запитання передбачають формування знань і вмінь у галузі психодіагностики індивідуальної свідомості та самосвідомості. Студентам слід звернути увагу на проблеми вивчення свідомості та самосвідомості і методик діагностики індивідуальної свідомості та самосвідомості.

Словникова робота: самосвідомість, самооцінка, самовиховання, “Я-образ”, “Я-концепція”, індивідуалізація, соціальна зацікавленість, ідентифікація, егоцентричність,

Питання і завдання для самоконтролю

1. Дайте визначення свідомості та самосвідомості особистості.
2. Як особливості Я-концепції відображаються на її психодіагностиці?
3. Назвіть основні функції утворення самосвідомості.
4. У чому полягає сутність підходу Дж. Келлі до опису особистості.

5. На яких особистісних рівнях може здійснюватися самоусвідомлення?
6. Назвіть основні групи методик для психодіагностики свідомості.
7. Назвіть основні групи методик для психодіагностики самосвідомості.
8. Дайте визначення репертуарним решіткам.
9. У чому виявляються особливості застосування ідеографічного методу?
10. У чому виявляються недоліки і переваги використання різних груп методик для психодіагностики свідомості та самосвідомості?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Проведіть діагностику самовідношення у вашій групі, використовуючи методику В. В. Століна і С. Р. Пантелеєва, опрацюйте та узагальніть результати і дайте інтерпретацію у письмовій формі.
2. Зберіть дані всієї групи і проранжируйте їх.

Теми рефератів

1. Рівні будови самосвідомості Е. Еріксона.
2. Особливості застосування ідеографічного методу.

Література: основна [2; 6; 7; 11; 16; 20; 25; 39];
додаткова [1; 7; 12]

Тема 8. Діагностика міжособистісних стосунків

Міжособистісні стосунки, як об'єкт психодіагностики. Компоненти міжособистісних стосунків. Методи дослідження міжособистісних стосунків.

Методичні вказівки: в процесі самостійного вирішення завдань з теми студентам потрібно звернути увагу на вибір відповідної методики дослідження міжособистісних стосунків, знати основу розробки тієї чи іншої методики, чітко усвідомлювати, на яких механізмах, якої психологічної реальності побудована методика міжособистісних стосунків.

Словникова робота: мала група, міжособистісні відношення, соціальна перцепція, симпатія, антипатія, функціонально-рольові відношення.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Дайте загальну характеристику міжособистісних стосунків як об'єкта психодіагностики.
2. Які головні компоненти взаємодії ви знаєте? Опишіть їх.
3. Що включає в себе психологічне вивчення груп?
4. Які критерії використовуються в основі систематизації методик діагностики міжособистісних стосунків?
5. У чому полягають недоліки і переваги методик психодіагностики міжособистісних стосунків?
6. Які методики психодіагностики міжособистісних стосунків ви знаєте? Коротко схарактеризуйте їх.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Проведіть діагностику міжособистісних стосунків у вашій групі, використовуючи методику Т. Лірі, опрацюйте та узагальніть результати і дайте інтерпретацію у письмовій формі.
2. Зберіть дані всієї групи і проранжируйте їх.

Теми рефератів

1. Проективні методики при вивченні особливостей дитячо-батьківських стосунків.
2. Референтометрія у практиці психодіагностики міжособистісних стосунків.

Література: основна [6; 7; 11; 13; 16; 20; 21; 23; 25; 27; 34];
додаткова [4; 9; 12]

Тема 9. Проблеми комп'ютеризації психологічних досліджень

Історія розвитку ідей про можливості формалізації психологічних досліджень.

Прикладні психологічні дослідження з використанням комп'ютерів. Загальна характеристика автоматизованих діагностичних методик, які застосовуються у вітчизняній психологічній практиці.

Методичні вказівки: відповіді на поставлені запитання передбачають знання студентами використання доступних систем психологічного тестування на основі персональних комп'ютерів.

Словникова робота: сертифікаційні методики, бланкове тестування, тестування в режимі діалогу, комп'ютерне сканування даних.

Питання і завдання для самоконтролю

1. У чому полягають проблеми комп'ютеризації психологічних досліджень?
2. Схарактеризуйте використання комп'ютерної техніки у прикладних психологічних дослідженнях.
3. Що таке комп'ютеризовані та комп'ютерні тести?
4. У чому полягають переваги та недоліки застосування комп'ютерних тестів?

Теми рефератів

1. Характеристика автоматизованих психодіагностичних методик.
2. Комп'ютерні тести в роботі шкільного психолога

Література: основна [1; 7; 29; 31; 36];
додаткова [5; 8; 11]

Змістовий модуль II. Візуальна психодіагностика як складова психодіагностики

Тема 10. Використання візуальної психодіагностики у практиці ділової взаємодії

Зв'язок візуальної психодіагностики з іншими науками про людину. Основні напрями візуальної психодіагностики.

Урахування даних візуальної психодіагностики у практиці добору і відбору кадрів психологом, при проведенні психологічної консультації, у психолого-просвітницькій роботі.

Основні та додаткові параметри людини як джерела інформації візуальної психодіагностики.

Характеристика методів візуальної психодіагностики. Зв'язок методів візуальної психодіагностики з іншими методами психологічних досліджень.

Методичні вказівки: при виконанні завдань студентам потрібно звернути увагу на роль візуальної психодіагностики у практиці добору і відбору кадрів психологом, при проведенні психологічної консультації, у психолого-просвітницькій роботі та ін., а також на те, що методи візуальної психодіагностики є такими, що не мають високого ступеня надійності і тому мають підтверджуватися іншими методами психологічних досліджень.

Важливо звернути увагу на специфіку предмета візуальної психодіагностики та її взаємозв'язок з іншими науками про людину.

Словникова робота: діагностика, психодіагностика, візуальна психодіагностика, генетика, антропологія, астрологія, графологія, соціолінгвістика, мова жестів, міміка, пантоміміка, диференційна психологія, загальна психологія, спостереження, сприйняття: константність, предметність, цілісність, узагальненість; увага: мимовільна і довільна; пам'ять: словесно-логічна, емоційна, наглядно-образна; мислення: інтуїція, уява.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Що є предметом візуальної психодіагностики?
2. Мета і завдання візуальної психодіагностики.
3. Що є змістом візуальної психодіагностики?
4. Взаємозв'язок візуальної психодіагностики з іншими науками про людину.
5. Які історичні передумови візуальної психодіагностики?
6. Напрями візуальної психодіагностики. Дайте їх загальну характеристику.
7. Яка роль візуальної психодіагностики у практиці добору і відбору кадрів психологом, при проведенні психологічної консультації, у психолого-просвітницькій роботі?
8. Назвіть основні методи візуальної психології.
9. Які основні та додаткові параметри людини як джерела психологічної інформації?
10. Що є основою спостереження в психологічному аспекті?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Дайте розглянути фотографії чи малюнки людей з різними виразами обличчя та позами і запропонуйте висунути гіпотези стосовно психологічних станів зображуваних.
2. Запропонуйте розглянути студентам так звані подвійні картинки, на яких можна побачити різні зображення залежно від стану та установки. Це демонструє суб'єктивність нашого сприйняття, тому його не можна вважати абсолютно об'єктивними.

Теми рефератів

1. Можливості візуальної психодіагностики у практичній діяльності.
2. Феномен каузальної атрибуції.

Література: основна [22; 24; 35; 36];
додаткова [5; 10; 14]

Тема 11. Типологічні особливості людей та їх зовнішні ознаки

Типологія Е. Кречмера, І. Шелдона, І. П. Павлова та їх візуальні характеристики.

Візуальна характеристика типів темпераменту.

Візуальний вияв акцентуацій характеру особистості.

Методичні вказівки: студенти повинні чітко визначити типологічні особливості людей, уміти при цьому пояснити їх зовнішні ознаки, дати характеристику психологічних властивостей і з цих позицій найбільш істотно характеризувати представників різних типів темпераменту; знати різні способи пристосування типу темпераменту до вимог діяльності.

Словникова робота: темперамент, тип вищої нервової системи, загальна психічна активність, емоційність, моторика. Сила нервових процесів, рухливість нервових процесів, врівноваженість нервових процесів, екстраверсивність, інтроверсивність, сенситивність, реактивність, пластичність, ригідність, резистентність.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Хто перший в історії психології зробив спробу вивчення темпераменту? До якої групи теорій темпераменту належить його концепція?
2. Що таке темперамент? Які його зовнішні ознаки?
3. Які параметри діяльності зумовлюються типом темпераменту?
4. Які властивості темпераменту І. П. Павлов поклав в основу поділу типів темпераменту?
5. Назвіть основні властивості темпераменту за Б. Тепловим та В. Небиліциним, дайте їм характеристику.
6. Хто з учених при виділенні типу темпераменту бере до уваги показники емоційної чутливості (нейротизму) та екстра- / інтроверсії? Які характеристики мають ці параметри у представників різних типів темпераменту?

7. Коротко схарактеризуйте представників різних типів темпераменту.
8. Які зовнішні психологічні вияви типів людей за класифікацією У. Шелдона та Е. Кречмера?
9. Визначте візуальну характеристику сангвініка.
10. Холерик та його візуальна характеристика.
11. Флегматик та його візуальна характеристика.
12. Меланхолік та його візуальна характеристика.
13. Сумісність різних типів темпераменту та їх врахування у практиці управлінської діяльності.
14. Як може вплинути темперамент на формування рис особистості?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Розподіліть студентів на 4 групи. Запропонуйте їм описати характерні візуальні ознаки одного з типів темпераменту: холерика, меланхоліка, флегматика, сангвініка.
2. Запропонуйте студентам визначити, в якій із сфер психологічної діяльності найкомфортніше почуватимуться флегматики, холерики, сангвініки, меланхоліки.

Теми рефератів

1. Сангвінічний темперамент: його ознаки та особливості.
2. Флегматичний темперамент: його ознаки та особливості.
3. Холеричний темперамент: його ознаки та особливості.
4. Меланхолічний темперамент: його ознаки та особливості.
5. Темперамент і професійна діяльність.

Література: основна [22; 35; 36];
додаткова [14; 11]

Тема 12. Фізіогноміка як напрям візуальної психодіагностики

Поняття фізіогноміки. Обличчя людини як об'єкт психологічного пізнання. Загальна будова обличчя та її інтерпретація: рух мускулатури лоба, очі та погляд, сміх і посмішка, постава голови тощо.

Методичні вказівки: в процесі самостійної роботи за темою студенти повинні уміти дати характеристику зв'язку між зовнішнім обліком людини та його належністю до певного типу.

Словникова робота: фізіогноміка, міміка, психомоторна формула, конституційна або ендокринна формула, астенічне. Атлетичне, пікнічне обличчя, іридодіагностика.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Дайте визначення предмета фізіогноміки.
2. Назвіть головні системи фізіогноміки.
3. У чому полягає співвідношення пропорцій між черепом і обличчям?
4. На скільки областей поділяється обличчя?
5. У чому полягають відмінності між лівостороннім і правостороннім обличчям?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Дайте студентам фотографії людей, обличчя яких передають різні емоції: радість, гнів, здивування, страх, печаль та ін. Запропонуйте визначити, які емоції виражає те чи інше обличчя.
2. Поділіть студентів на дві групи. Один із членів групи намагається передати своїм обличчям певну емоцію, а члени іншої групи намагаються її вгадати.

Теми рефератів

1. Що можна прочитати на обличчі людини.
2. Фізіогноміка як напрям візуальної психодіагностики.
3. Використання даних фізіогноміки у практичній діяльності психолога.

Література: основна [24; 26];
додаткова [5]

Тема 13. Рука людини як джерело знань у візуальній психодіагностиці

Хірологія як один із напрямів вивчення зовнішніх особливостей людини. Особливості використання знань з дерматогліфіки в різних галузях народного господарства.

Методичні вказівки: при виконанні завдань студентам потрібно звернути увагу на особливості застосування методів дерматогліфіки у кримінальній, судовій практиці для впізнання особистості, в антропологів — для дослідження рас людини, в медицині — для виявлення наслідкових захворювань.

Словникова робота: хірологія, хірогноміка, хіромантія, дерматогліфіка.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Дайте загальну характеристику хірології.
2. Що таке хірологія і що вона вивчає?
3. Що таке хірогноміка і що вона вивчає?
4. Що таке хіромантія і що вона вивчає?
5. Що таке дерматогліфіка і що вона вивчає?
6. Використання даних дерматогліфіки у візуальній психодіагностиці.

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Запропонуйте студентами проаналізувати лінії долоні.
2. Студенти працюють у парах. Аналізують типи рук та лінії долоні один одного.

Теми рефератів

1. Дерматогліфіка як об'єкт візуальної психодіагностики.
2. Вивчення зовнішніх особливостей людини як один з напрямів хірології.

Література: основна [24; 26];
додаткова [14]

Тема 14. Мова рухів тіла та її діагностика практичним психологом

Постава і хода, їх характеристика, зв'язок із фізичним і психічним станом людини. Мова рук, жести та їх інтерпретація.

Методичні вказівки: в процесі самостійної роботи студенти повинні вміти дати характеристику різних положень тіла, постави і ходи, знати їх зв'язок з фізичним та психічним станом людини, вміти розрізняти мову рук і жестів та використання їх в управлінській діяльності.

Словникова робота: активність, воля, інтроверсія, екстраверсія, самодисципліна, лицемірство, надмірність.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Яке загальне уявлення про мову рухів тіла?
2. Дайте характеристику поставі й ходи. Який їх зв'язок з фізичним і психічним станом людини?
3. Схарактеризуйте пози людини.

4. Який вплив на навколишніх можуть справити різні положення тіла?
5. Дайте характеристику типів дистанцій у спілкуванні.
6. Визначте за сигналами тіла загальну характеристику людини?
7. Яке значення має мова тілорухів в управлінській діяльності?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Студентам пропонують продемонструвати та проаналізувати наступні групи жестів: жести відкритості; захисту (оборонні); оцінки; підозри та скритності; домінування — підкорення; готовності; перестраховки; фрустрації; довіри; авторитарності; нервовості; самоконтролю; суму.
2. На практиці визначити комфортну дистанцію у спілкуванні в різних ситуаціях. Виміряти її.

Теми рефератів

1. Мова жестів у різних етносів.
2. Як читати жести.
3. Жестикуляція та її використання в управлінській діяльності.

Література: основна [22; 24; 35; 36];
додаткова [5]

Тема 15. Графологія і пізнання особистості

Поняття графології. Взаємозв'язок почерку з деякими психічними особливостями людини. Почерк і стать. Почерк і вік. Почерк і освіта. Почерк і професія. Почерк і конституція людини.

Методичні вказівки: в процесі самостійної роботи студенти повинні вміти визначити домінування правої чи лівої півкулі і вміти визначити характеристику різних типів почерку.

Словникова робота: асиметрія головного мозку, лівші, правші, амбидекстри, графологія, настрої, оптимізм, песимізм, активність, тремор, факсиміле.

Питання і завдання для самоконтролю

1. Який взаємозв'язок почерку з деякими психічними особливостями людини?
2. Визначте характер людини за графологією.
3. Чим відрізняється почерк лівші від почерку правші.
4. Який порядок дослідження функціонального домінування півкуль головного мозку?

5. Який відбиток накладає домінування півкулі мозку на почерк?
6. Які особливості психології чоловіка і жінки виявляються у різних типах почерку?
7. Який взаємозв'язок почерку з деякими психічними особливостями людини?
8. Чим відрізняється почерк пікніка та астеніка?
9. Який порядок дослідження почерку?
10. Назвіть особливості почерку.
11. Який відбиток накладає професія на почерк?
12. Чи впливає конституція людини на почерк?

Творчі завдання та проблемні ситуації

1. Запропонуйте студентами проаналізувати різні типи почерку.
2. Студенти працюють у парах. Аналізують почерк один одного.
3. Запропонуйте студентами змінити робочу руку (праву – на ліву, або – навпаки) і проаналізувати зміни у почерку.

Теми рефератів

1. Почерк ліворуких.
2. Почерк і професія.

Література: основна [29; 30; 35; 36];
додаткова [5; 11]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Анатази А., Урбина С.* Психологическое тестирование. — СПб., 2001.
2. *Ануфриев А. Ф.* Психологический диагноз: система основных понятий. — М., 1995.
3. *Бельй Б. И.* Тест Роршаха. Практика и теория. — СПб., 1992.
4. *Богданова Т. Г., Корнилова Т. В.* Диагностика познавательной сферы ребенка. — К., 1997.
5. *Бороздина Л В.* Исследование уровня притязаний. — М., 1985.
6. *Бурлачук Л. Ф.* Психодиагностика. — М., 2002.
7. *Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М.* Словарь-справочник по психодиагностике /Л. Ф. Бурлачук. — СПб., 1999.
8. *Габриял Т. М.* Самооценка как метод исследования личности // Тез. докл. конф. "Проблемы патопсихологии". — М., 1972.

9. *Гайда В. К., Захаров В. Л.* Психологическое тестирование. — Л., 1982.
10. *Гилбух Ю. З.* Актуальные проблемы валидации психологических тестов // *Вопр. психол.* — 1979.
11. *Глуханюк Н. С.* Практикум по психодиагностике. — М., 2006.
12. *Голубев Н. К., Бишинас Б. П.* Введение в диагностику воспитания. — М., 1989. — 160 с.
13. *Горбатов Д. С.* Практикум по психологическому исследованию: Учеб. пособие. — Самара, 2002. — 248 с.
14. *Дилео Д.* Детский рисунок: диагностика и интерпретация. — М., 2001. — 272 с.
15. *Дмитренко А., Захарияш Л.* Основы почерковедения. — К., 2004. — 64 с.
16. *Долинська Л. В., Мельничук О. Б., Ісаєвич С. І.* Основы психодиагностики: Навч.-темат. план, робоча програма курсу для подвійних спеціальностей з практичною психологією. — К., 2002.
17. *Зиверт Х.* Ваш коэффициент интеллекта: Тесты. — 2-е изд.: Пер. с нем. — М., 1999. — 143 с.
18. *Ковалев С. В.* Подготовка старшеклассников к семейной жизни: Тесты, опросники, ролевые игры. — М., 1991. — 143 с.
19. *Козелецкий Ю.* Человек многомерный (психологические эссе). — К., 1991. — 288 с.
20. *Корольчук М. С., Осьодло В. І.* Психодиагностика. — К., 2004. — 400 с.
21. *Краткий тест творческого мышления. Фигурная форма: Пособие для школьных психологов.* — М., 1988.
22. *Пиз А.* Язык телодвижений: как читать мысли других людей по жестам. — Кострома, 1992.
23. *Пиров Г. Д.* Классификация методов в психологии // *Психодиагностика в социалистических странах.* — Братислава, 1985. — С. 19–25.
24. *Попов С. В.* Визуальное наблюдение. — СПб., 2002. — 320 с.
25. *Похилько В. И., Федотова Е. О.* Техника репертуарных решеток в экспериментальной психологии личности // *Вопр. психол.* — 1984. — № 3. — С. 151–157.
26. *Русалов В. М.* Модифицированный личностный опросник Айзенка. — М., 1992. — 21 с.
27. *Сидоренко Е. В.* Методы математической обработки в психологии. — СПб., 2000. — 350 с.

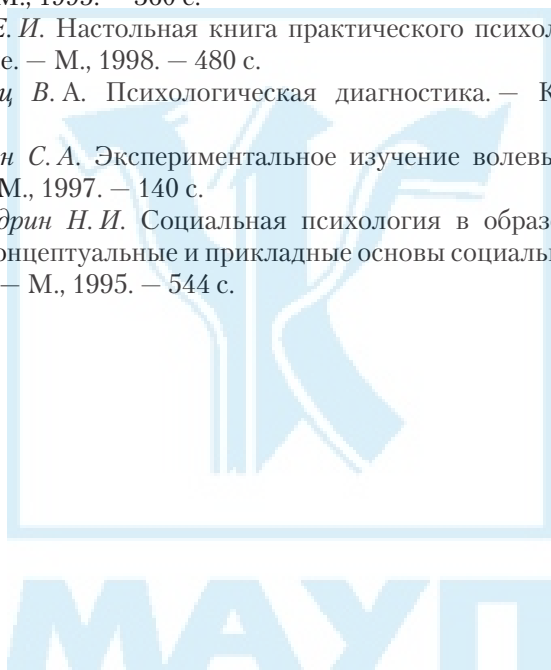

28. *Степанов С. С.* Диагностика интеллекта методом рисуночного теста. — М., 1995. — 96 с.
29. *Тараненко В. И.* Почерк, портрет, характер: Скрытая психодиагностика в практическом изложении. — К., 2005. — 136 с.
30. *Фармагей А. И.* Графология как наука и не только. — К., 2007. — 118 с.
31. *Худик В. А.* Психология аномального развития личности в детском и подростково-юношеском возрасте. — К., 1993. — 144 с.
32. *Чудновский В. Э.* Нравственная устойчивость личности: Психологическое исследование. — М., 1981. — 201 с.
33. *Шелдон У.* Анализ конституционных различий по библиографическим данным // Психол. индивидуальные различия: Тесты. — М., 1982.
34. *Шмелев А. Г.* Введение в экспериментальную психосоматику: Теоретико-методологические основания и психодиагностические возможности. — М., 1983. — 158 с.
35. *Штангель А.* Язык тела: Познание людей в профессиональной и обыденной жизни: Пер. с англ. — М., 1986.
36. *Щёкин Г. В.* Визуальная психодигностика: познание людей по их внешности и поведению. — К., 1995.
37. *Щёкин Г. В.* Как читать людей по их внешнему облику. — К., 1993.
38. *Щебетенко А. И.* Тест в социологическом исследовании. — М., 1982. — 199 с.
39. *Энциклопедия психологических тестов для детей.* — М., 1997. — 256 с.

Додаткова

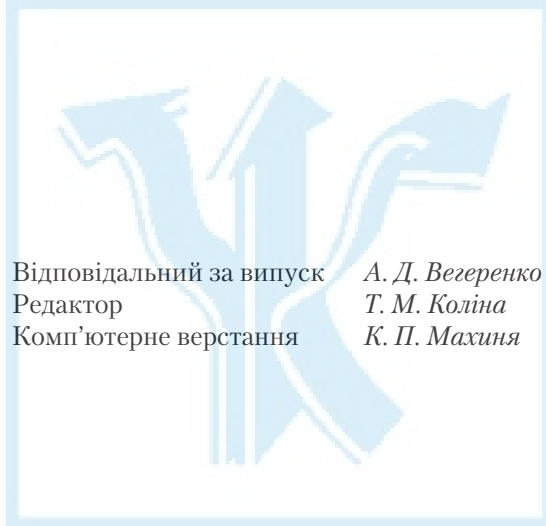
40. *Анастаси А.* Дифференциальная психология. — М., 2001.
41. *Березин Ф. Б., Мирошников М. П., Романец Р. В.* Методика многостороннего исследования личности. — М., 1976. — 186 с.
42. *Бибрих Р. Р.* Исследование видов целеобразования. — Кишинев, 1987.
43. *Готовность детей к школе. Диагностика психического развития и коррекция его неблагоприятных вариантов: Метод. разработки для школьного психолога / Е. А. Бурименко, А. Л. Венгер, К. Н. Поливанова, Е. Ю. Сушкова.* — М., 1989. — 88 с.
44. *Дубровина И. В.* Рабочая книга школьного психолога. — М., 1991. — 303 с.

45. *Леонгард К.* Акцентуации личности. — К., 1981. — 392 с.
46. *Межи Р.* Структура личности // Экспериментальная психология / Под ред. П. Фресса, Ж. Пиаже. — М., 1975. — Вып. 5. — 284 с.
47. *Мельников В. М., Ямпольский Л. Т.* Введение в экспериментальную психологию личности. — М., 1985. — 319 с.
48. *Мерлин В. С.* Очерк интегрального исследования индивидуальности. — М., 1986.
49. *Обухова Л. Ф.* Детская психология: теории, факты, проблемы. — М., 1995. — 360 с.
50. *Рогов Е. И.* Настольная книга практического психолога: Учеб. пособие. — М., 1998. — 480 с.
51. *Скребец В. А.* Психологическая диагностика. — К., 1999. — 120 с.
52. *Шапкин С. А.* Экспериментальное изучение волевых процессов. — М., 1997. — 140 с.
53. *Шевандрин Н. И.* Социальная психология в образовании. — Ч. 1. Концептуальные и прикладные основы социальной психологии. — М., 1995. — 544 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Актуальні проблеми загальної та візуальної психодіагностики”	3
Зміст самостійної роботи з дисциплін “Актуальні проблеми загальної та візуальної психодіагностики”	4
Список літератури.....	23

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>Т. М. Коліна</i>
Комп'ютерне верстання	<i>К. П. Махія</i>

МАУП

Зам. № ВКЦ-3591

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП